

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

PRVI ODJEL

PREDMET IVINOVIĆ protiv HRVATSKE

(Zahtjev br. 13006/13)

PRESUDA

STRASBOURG

18. rujna 2014.

Ova presuda će postati konačna pod okolnostima navedenima u članku 44. stavku 2. Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

U predmetu Ivinović protiv Hrvatske,

Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel), zasjedajući u Vijeću u sastavu:

Isabelle Berro-Lefèvre, *predsjednica*,

Mirjana Lazarova Trajkovska,

Julia Laffranque,

Paulo Pinto de Albuquerque,

Linos-Alexandre Sicilianos,

Erik Møse,

Ksenija Turković, *suci*,

i Søren Nielsen, *tajnik Odjela*,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost 26. kolovoza 2014.,

donosi sljedeću presudu koja je usvojena tog datuma:

POSTUPAK

1. Postupak u ovome predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 13006/13) protiv Republike Hrvatske koji je hrvatska državljanka, gđa Marija Ivinović („podnositeljica zahtjeva“) podnijela Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda („Konvencija“) dana 11. siječnja 2013.

2. Podnositeljicu zahtjeva zastupala je gđa M. Savić, odvjetnica iz Zagreba. Hrvatsku Vladu („Vlada“) zastupala je njezina zastupnica, gđa Š. Stažnik.

3. Podnositeljica zahtjeva je prigovarala, osobito, načinu na koji je bio vođen postupak u kojem je djelomično lišena poslovne sposobnosti te da nije bilo osnove da je se djelomično liši poslovne sposobnosti.

4. Dana 18. ožujka 2013. Vlada je obaviještena o zahtjevu.

5. Primjedbe treće strane primljene su zajedno od strane projekta Partnerstva za civilno društvo PERSON (Partnership to Ensure Reforms of Support in other Nations) i Europske organizacije za duševno zdravlje, kojima je predsjednica odobrila podnošenje pisanih podnesaka (članak 36. stavak 2. Konvencije i pravilo 44. stavak 3.).

ČINJENICE**I. OKOLNOSTI PREDMETA**

6. Podnositeljica zahtjeva rođena je 1946. i živi u Zagrebu. Od ranog djetinjstva boluje od cerebralne paralize i koristi invalidska kolica. Godine 1968. lišena je poslovne sposobnosti zbog „fizičke bolesti i usporenoga intelektualnog razvoja.“ Dana 10. srpnja 1979. Općinski sud u Zagrebu rješenjem je podnositeljici vratio punu poslovnu sposobnost.

7. Dana 12. studenog 2009. Centar za socijalnu skrb Peščenica (dalje u tekstu: „Centar“) podnio je Općinskom sudu u Zagrebu prijedlog za pokretanje postupka djelomičnog lišenja poslovne sposobnosti podnositeljice kako podnositeljica više ne bi raspolagala svojom imovinom. Oslanjao se na prethodno rješenje navedenog suda iz 1968. kojim je podnositeljica lišena poslovne sposobnosti (prethodni stavak). Dalje je ustvrdio da je podnositeljica patila od velikih tjelesnih oštećenja od ranog djetinjstva s obzirom da joj je dijagnosticirana cerebralna paraliza i razne različite kronične bolesti poput dijabetesa, visokog krvnog tlaka i poteškoća s vidom.

8. Centar je nadalje tvrdio, oslanjajući se na izjavu sina podnositeljice Centru i izvješće socijalne radnice Centra, da se stanje podnositeljice pogoršalo nakon što je 9. rujna 2008.

podvrgnuta operaciji glave. Od tada je patila od promjena osobnosti vidljivih u iracionalnom načinu na koji je upravljala svojim novcem, kao što je neplaćanje rata za kupnju stana i računa za struju, vodu i ostale režije i kupovanje kartica za mobilne telefone umjesto hrane. To je moglo dovesti do podnositeljčinog prisilnog iseljavanja iz stana u kojem je živjela jer je već primila posljednju opomenu pred podnošenje tužbe za iseljenje.

9. Zahtjev Centra podržan je dokazima poput računa za struju u iznosu od 27.625,70 kuna (HRK) od dana 30. ožujka 2009., primjerka posljednje opomene za isplatu mjesečne rate za kupnju stana podnositeljice s dugom od 8.290,25 HRK na dan 7. ožujka 2009., opomene da će dovod vode za podnositeljčin stan biti prekinut 25. svibnja 2009. zbog neplaćanja duga u iznosu od 4.447,42 HRK i obavijest o naplati duga u iznosu od 451,70 HRK za pretplatu na Hrvatsku radioteleviziju (HRT).

10. Dana 28. listopada 2009. godine Centar je imenovao svoju zaposlenicu, gđu J.T. za posebnu skrbnicu podnositeljice u predmetnom postupku pred Općinskim sudom u Zagrebu. Skrbnica je dala potpuni pristanak na prijedlog Centra u predmetnom postupku pred sudom. Podnositeljicu je zastupala odvjetnica koju je sama odabrala.

11. Dana 24. ožujka 2010. Općinski sud je saslušao podnositeljicu i utvrdio da je:

„... protustranka na adresi zatečena u invalidskim kolicima. Na upit ... vrlo smisleno odgovara ističući kako samostalno funkcionira ... oko održavanja higijene stana se te pripreme hrane se također sama angažira a pomaže joj sin i podstanarka. ... se sama kreće u invalidskim kolicima. ističe da samostalno vrši nabavke, plaća račune, isto joj je otežano u vrijeme zime te navodi da u periodu kada je operirala glavu [u rujnu 2008.] zakasnila s plaćanjem režija ... ne slaže se s postupkom ... i smatra da joj ne trabe posebni skrbnik .... Ona je naglasila da je redovito uzimala propisane lijekove... Utvrđuje se da je protustranka zatečena u urednom stanju te također prostor u kojem stanuje je uredan.“

12. U svom pisanom očitovanju podnositeljica zahtjeva objasnila je da je tijekom svoje hospitalizacije ovlasila sina da podiže novac s njezinog bankovnog računa i plaća režije, što on nije učinio nego je uzeo novac za sebe. Zatražila je da sud sasluša njezinog sina.

13. Psihijatrijski nalaz i mišljenje koji su za postupak 12. travnja 2010. izradili D.P. i G.M. u mjerodavnom dijelu glasi kako slijedi:

„Psihijatrijski pregled protustranke obavljen je 3.4.2010.g. na adresi [u njezinom domu]. Ispitanica navodi da je završila redovnu osmogodišnju školu i bila osrednji đak, te da je „jednu godinu studirala pravo, pa tako znam sve o propisima“. Za mene govori „znate kako je bilo kad ste me operirali“. Nezadovoljna je ovisnim postupkom „peščenica mi se jako zamjerila jer su me htjeli šiknuti u [dom] Novi Marof, a za sina „žao mi je kad me netko ucjenjuje“. Navodi da sad redovno plaća režije „prije sam imala jako veliki crni minus, trebalo je platiti i sl.“. Navodi da ima puno poznanika koji su bivši podstanari koje često susreće kad se vozi u kolicima po susjedstvu „oni me poštuju“. Na izravan upit negira bilo kakvih psihičkih tegoba.

Psihički status: prisvjesna, kontaktibilna, nesigurno vremenski orijentirana, u ostalim smjerovima očuvana. opširnog, viskoznog misoanog tijeka, uz gubljenje determinirajuće tendence. U interakciji nedistancirana. U sadržaju mišljenja konfabulacije, paranoična pozicija, projektivna, infantilizirane elaboracije. Povišenog osnovnog raspoloženja. Intelektualno-mnestičke funkcije primarno su insuficijentne na razini LMR, dodatno kompromitirane po psihoorganskom tipu. Manjkavog je uvida u svoje stanje.

... Marija Ivinović je osoba koja boluje od Mb. Little, Paraparesis spast., Monoparesis ext. sup. spast. sin., LMR, stanju po moždanom krvarenju, stanju po preboljelom meningoencefalitis, uz manjkavi uvid u svoje stanje, te svrhu i potrebu liječenja. Zbog navedenog stanja imenovana nije sposobna u cijelosti brinuti se o svojim osobnim potrebama, pravima i interesima. Također, zbog svog zdravstvenog stanja i manjkavog uvida može ugroziti prava i interese drugih ljudi.“

14. Dana 19. svibnja 2010. podnositeljica je predala pisano očitovanje u kojem prigovara nalazu i mišljenju psihijataru i navodi da nije jasno kako su došli do zaključka da ona ne može pravilno raspolagati novcem s obzirom da je navedene dugove napravio njezin sin dok je ona bila u bolnici.

15. Na raspravi održanoj 21. listopada 2010. psihijatri su dali sljedeći iskaz:

„U cijelosti ostajemo kod pismenog nalaza i mišljenja od 03.04.2010., ana prigovore protustranke navodimo slijedeće. Temeljem uvida u priloženu medicinsku dokumentaciju, socijalnu anamnezu te temeljem pregleda našeg osobnog utvrdili smo da se u protustranke radi o osobi s tzv. morbus Little. Nadalje, tzv. triparezom uz očuvanje funkcije desne ruke, lakšoj mentalnoj retardaciji, stanju moždanog krvarenja i preboljelom meningoencefalitisu. Intelektualne funkcije u protustranke su zbog navedenog i dodatno kompromitirane i po psihoorganskom tipu. Tijekom ispitivanja u sadržaju mišljenja bilježi se konfabulacija, dakle izmišljeni sadržaji, paranoična pozicija osobito spram uže obitelji i djelatnika nadležnog CSS te infantilizirane laboracije. Protustranka je manjkavog uvida u svoje stanje. Sve navedeno nas je navelo da protustarnka nema dostatnih intelektualnih kapaciteta da bi primjereno štitila svoja prava i interese, a zbog manjkavog uvida također može ugroziti prava i interese drugih osoba. Stoga smatramo u cijelosti primjereno prijedlog da se protustarnku djelomično liši posl. sposobnosti za raspolaganje novcem i imovinom te u pogledu mjera i radnji o odlučivanju o bolničkom i ambulantom liječenju.“

16. Dana 21. listopada 2010. godine Općinski sud u Zagrebu djelomično je lišio podnositeljicu poslovne sposobnosti u pogledu raspolaganja novcem i drugom imovinom te samostalnog odlučivanja o svojem liječenju. Odluka se temeljila isključivo na mišljenju dva psihijataru te je opsežno ponavljala njihova utvrđenja iz nalaza i mišljenja i iz njihovog usmenog iskaza s rasprave od 21. listopada 2010.

17. Podnositeljica je podnijela žalbu dana 11. studenog 2010. u kojoj je navela da djelomično lišenje njezine poslovne sposobnosti isključivo na temelju nalaza i mišljenja psihijataru nije opravdano stoga što psihijatri nisu imali saznanja o načinu na koji je trošila novac i kako je raspolagala svojom imovinom. Tvrdila je da je sama kupila stan u kojem živi i da nije postojala opasnost da će prestati otplaćivati stan. Navod prema kojem je paranoična prema članovima uže obitelji nije točan. Povremeno je imala problematičan odnos sa svojim sinom zato što se uselio u njezin stan sa svojom djevojkom i njezinom kćeri i zato što ju je htio iseliti iz stana i smjestiti je u dom. Stoga je s uspjehom zatražila njihovo iseljenje iz njezinog stana. Također je promijenila banku i njezin sin više nije bio ovlašten koristiti njezinu kreditnu karticu. Imala je miran život i bila je član Udruge osoba s cerebralnom i dječjom paralizom. Sud koji je vodio postupak imao je priliku ustanoviti da je moguća normalna komunikacija s podnositeljicom i da živi u urednom stanu. Centar nije dokazao da je podnositeljicu potrebno djelomično lišiti poslovne sposobnosti. Samo je vještak za računovodstvo mogao utvrditi činjenice o njezinim dugovima.

18. Županijski sud u Bjelovaru odbio je žalbu podnositeljice 26. siječnja 2012. uvelike se oslanjajući na psihijatrijski nalaz i mišljenje. Žalbeni sud je dodao da je podnositeljica bila u bolnici od 9. do 25. rujna 2008. i od 23. listopada i 13. studenog 2008., dok su neplaćeni računi (vidi gore stavak 9.) bili od 9. travnja 2009. (račun za struju u iznosu od 27.625,70 HRK), 18. ožujka 2009. (8.290,25 HRK za mjesečne rate za kupnju stana) i 22. svibnja 2009. (račun za vodu u iznosu od 4.477,42 HRK), što znači da su navedeni dugovi iz razdoblja koje je dulje od trajanja hospitalizacije podnositeljice.

19. Podnositeljica je zatim podnijela ustavnu tužbu u kojoj je ponovila argumente iz svoje žalbe i naglasila da su navedeni dugovi nastali tijekom njezine hospitalizacije i dok je njezin sin imao njezinu kreditnu karticu. Umjesto da plati režije, novac s njezinog računa koristio je za vlastite potrebe. Dodala je da ju je ispitivao samo jedan od psihijataru koji su sastavili nalaz i mišljenje o njezinom mentalnom stanju. Također je naglasila da je u potpunosti nejasno koja prava i interese drugih bi ona mogla ugroziti. Ustavni sud je odbacio podnositeljičinu tužbu dana 13. lipnja 2012.

II. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO

20. Mjerodavne odredbe Obiteljskog zakona („Narodne novine“, br. 116/2003, 17/2004, 136/2004 i 107/2007) glase:

Članak 159.

„(1) Sud će u izvanparničnom postupku punoljetnu osobu koja zbog duševnih smetnji ili drugih uzroka nije sposobna brinuti se o osobnim potrebama, pravima i interesima ili koja ugrožava prava i interese drugih osoba, djelomice ili potpuno lišiti poslovne sposobnosti.

(2) Prije donošenja odluke iz stavka 1. ovoga članka sud će pribaviti stručno mišljenje liječnika vještaka o zdravstvenom stanju osobe za koju je pokrenut postupak lišenja poslovne sposobnosti i o utjecaju tog stanja na njezine sposobnosti zaštite svih ili pojedinih osobnih potreba, prava i interesa te na ugrožavanje prava i interesa drugih osoba.“

Članak 161.

„(1) Centar za socijalnu skrb predložit će sudu pokretanje postupka kad ocijeni da bi zbog razloga iz članka 159. stavka 1. ovoga Zakona osobu bilo potrebno djelomice ili potpuno lišiti poslovne sposobnosti.

(2) Centar za socijalnu skrb osobi o kojoj je pokrenut postupak za lišenje poslovne sposobnosti imenuje posebnog skrbnika na kojeg se primjenjuju odredbe o skrbništvu za posebne slučajeve ...“

Članak 162.

„Osobu koja je djelomice ili potpuno lišena poslovne sposobnosti centar za socijalnu skrb stavit će pod skrbništvo i imenovati joj skrbnika ....“

Članak 179.

„(1) Skrbnik je dužan savjesno se brinuti o osobi, pravima, obvezama i dobrobiti štićenika, upravljati njegovom imovinom te poduzimati mjere da se osoba osposobi za samostalan život i rad.“

...“

Članak 184.

„(1) Skrbnik zastupa štićenika.

...“

Članak 185.

„Za poduzimanje važnijih mjera glede osobe, osobnog stanja ili zdravlja štićenika skrbniku je potrebno prethodno odobrenje centra za socijalnu skrb.“

POSTUPAK ZA LIŠENJE I VRAĆANJE POSLOVNE SPOSOBNOSTI**Članak 326.**

„(1) Sud će pozvati na ročište osobu koja je podnijela prijedlog za pokretanje postupka, osobu o kojoj se provodi postupak, njezinog skrbnika i centar za socijalnu skrb.

(2) Osobe iz stavka 1. ovoga članka i centar za socijalnu skrb mogu u tijeku postupka sudjelovati pri izvođenju dokaza i raspravi o rezultatima cjelokupnog postupka.

(3) Sud će nastojati saslušati osobu o kojoj se provodi postupak. Ako se ta osoba nalazi u psihijatrijskoj ustanovi ili je smještena u socijalnu ustanovu, saslušat će se u pravilu u toj ustanovi.

(4) Sud može odustati od pozivanja i saslušavanja osobe o kojoj se provodi postupak, ako bi to za nju moglo biti štetno ili ako saslušanje nije moguće s obzirom na njezino mentalno oštećenje i zdravstveno stanje.“

Članak 329.

(1) Odluka suda o lišenju poslovne sposobnosti dostavlja se stranci koja je podnijela prijedlog za pokretanje postupka, osobi koja se lišava poslovne sposobnosti, njezinom skrbniku i centru za socijalnu skrb.

(2) Sud ne mora odluku dostaviti osobi koja se lišava poslovne sposobnosti, ako ona ne može shvatiti značenje i pravne posljedice odluke ili ako bi to bilo štetno za njezino zdravlje.

...“

III. MJERODAVNI MEĐUNARODNI INSTRUMENTI

A. Konvencija o pravima osoba s invaliditetom, usvojena u Općoj skupštini Ujedinjenih naroda 13. prosinca 2006. godine (Rezolucija A/RES/61/106)

21. Ova je Konvencija stupila na snagu dana 3. svibnja 2008. godine. Hrvatska ju je potpisala i ratificirala 2007. godine. Mjerodavni dijelovi Konvencije glase:

Članak 12.

Jednakost pred zakonom

„1.

1. Države stranke ponovo potvrđuju da osobe s invaliditetom imaju pravo svugdje biti priznate kao osobe jednake pred zakonom.

2. Države stranke će prihvatiti da osobe s invaliditetom imaju pravnu sposobnost (pravni položaj) na jednakoj osnovi kao i druge osobe u svim aspektima života.

3. Države stranke će poduzeti odgovarajuće mjere kako bi osobama s invaliditetom osigurale pristup potpori koja bi im mogla biti potrebna za ostvarivanje pravne sposobnosti.

4. Države stranke osigurat će da sve mjere koje se odnose na ostvarivanje pravne sposobnosti predvide odgovarajuće i djelotvorne zaštitne mehanizme koji će sprečavati zlorabu u skladu s međunarodnim pravom koje obuhvaća ljudska prava. Takvi zaštitni mehanizmi osigurat će da mjere koje se odnose na ostvarivanje pravne sposobnosti poštuju prava, volju i sklonosti te osobe, da se iz njih isključi sukob interesa i zloraba utjecaja, da su razmjerne i prilagođene osobnim okolnostima, da se primjenjuju u najkraćem mogućem vremenu i da podliježu redovitoj reviziji nadležnog, nezavisnog i nepristranog tijela vlasti ili sudbenoga tijela. Zaštitni mehanizmi bit će razmjerni sa stupnjem kojim takve mjere utječu na prava i interese osobe.

5. U skladu s odredbama ovog članka države stranke poduzet će odgovarajuće i djelotvorne mjere radi osiguranja jednakih prava osoba s invaliditetom da posjeduju i nasljeđuju imovinu, kontroliraju svoje vlastite financijske poslove i imaju jednak pristup bankovnim kreditima, hipotekama i drugim oblicima financiranja, te će također osigurati da osobe s invaliditetom ne budu bez vlastite volje (arbitrarno) lišene svojega vlasništva.

“

B. Preporuka br. R (99) 4 Odbora ministara Vijeća Europe o principima koji se odnose na pravnu zaštitu odraslih osoba bez poslovne sposobnosti (usvojena 23. veljače 1999.)

22. Mjerodavni dio te preporuke glasi kako slijedi:

Načelo 2 . - Fleksibilnost pravnog odgovora

„1. Mjere zaštite i ostala pravna rješenja koja su na raspolaganju za zaštitu osobnih i ekonomskih interesa osoba bez poslovne sposobnosti trebaju biti dovoljne, po obuhvatu i fleksibilnosti, kako bi omogućile prikladan pravni odgovor na različite stupnjeve nesposobnosti i na razne situacije.

...

4. Raspon mjera zaštite treba uključiti, u prikladnim slučajevima, one koje ne ograničavaju poslovnu sposobnost dotičnih osoba.

“

Načelo 3. - Najveće moguće zadržavanje sposobnosti

„1. Zakonodavni okvir treba, koliko god je to moguće, prepoznati kako postoje različiti stupnjevi nesposobnosti te kako se nesposobnost s vremena na vrijeme može mijenjati. Stoga mjere zaštite ne bi trebale odmah dovesti do potpunog lišenja poslovne sposobnosti. Međutim, ograničenje poslovne sposobnosti treba biti moguće kad je dokazano kako je potrebno za zaštitu dotične osobe.

2. Posebice, mjera zaštite ne bi trebala automatski dotičnu osobu lišiti prava glasa ili prava sastavljanja oporuke, kao ni davanja suglasnosti odnosno uskraćivanja suglasnosti za neki zahvat u području zdravlja, ili u donošenju drugih odluka osobnog značaja kad bilo kada sposobnost te osobe omogućuje da ona to učini.

...“

Načelo 6. - Razmjernost

„1. Kad je mjera zaštite potrebna, ona treba biti razmjerna stupnju sposobnosti dotične osobe i izrađena po mjeri pojedinačnih okolnosti i potreba dotične osobe.

2. Mjera zaštite treba se umiješati u poslovnu sposobnost, prava i slobode dotične osobe u najmanjoj mogućoj mjeri koja je sukladna postizanju miješanja.“

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ČLANKA 8. KONVENCIJE

23. Podnositeljica je prigovarala da način na koji je vođen postupak njenog djelomičnog lišenja poslovne sposobnosti i doneseni zaključci u tom postupku krše njezino pravo na poštivanje privatnog života. Pozvala se na članak 8. Konvencije koji glasi kako slijedi:

„1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog ... života ...

2. Javna se vlast neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala kao i radi zaštite prava i sloboda drugih.“

A. Dopuštenost

24. Vlada je ustvrdila da podnositeljica nije iscrpila sva dostupna domaća pravna sredstva zato što nije pokrenula novi postupak u kojem bi tražila vraćanje svoje pune poslovne sposobnosti, što je mogućnost koja je predviđena Obiteljskim zakonom.

25. Podnositeljica je odgovorila da su se njezine pritužbe odnosile na način na koji je proveden postupak djelomičnog lišenja poslovne sposobnosti i odluke donesene u tom postupku, te da je tijekom tog postupka iscrpila sva dostupna domaća pravna sredstva.

26. Sud ponavlja kako temeljem članka 35. stavka 1. Konvencije on može razmatrati zahtjev tek nakon što su iscrpljena sva domaća pravna sredstva. Svrha članka 35. je dati priliku državama potpisnicama da spriječe ili isprave povrede za koje se navodi da su ih počinile, prije nego se ti navodi podnesu Sudu (vidi, primjerice, *Mifsud protiv Francuske* (odluka) [VV], br. 57220/00, stavak 15., ECHR 2002-VIII). Obveza iscrpljenja domaćih pravnih sredstava traži da se podnositelj na uobičajen način posluži pravnim sredstvima koja su učinkovita, dostatna i dostupna za svoje prigovore temeljem Konvencije. Da bi bilo učinkovito, pravno sredstvo mora moći izravno ispraviti sporno stanje (vidi *Balogh protiv Mađarske*, br. 47940/99, stavak 30., 20. srpnja 2004.).

27. Sud primjećuje da se ovaj predmet odnosi na pritužbe podnositeljice zahtjeva o načinu na koji je vođen postupak u kojem je djelomično lišena poslovne sposobnosti i na odluke koje su donesene u tom postupku. Mišljenje je Suda da takva pitanja treba pravilno razmatrati tijekom samog postupka. Tijekom trajanja domaćih postupaka podnositeljica zahtjeva je neuspješno isticala iste prigovore koje sada ističe pred Sudom u svojoj žalbi protiv prvostupanjskog rješenja i u svojoj ustavnoj tužbi.

28. Primjećujući da se pravilo o iscrpljenju domaćih pravnih sredstava odnosi samo na sredstva koja se odnose na navodne povrede (vidi predmet *De Jong, Baljet i Van den Brink protiv*

Nizozemske, 22. svibnja 1984., stavak 39., serija A, br. 77), Sud smatra da je podnositeljica zahtjeva, koristeći se svim dostupnim domaćim pravnim sredstvima koja se odnose na njezine prigovore tijekom odgovarajućih postupaka pred domaćim sudovima, iscrpila domaća pravna sredstva kako to zahtijeva članak 35. stavak 1. Konvencije (vidi predmet *Golubović protiv Hrvatske*, br. 43947/10, stavak 41., 27. studenoga 2012.).

29. U kontekstu prethodno navedenog, Sud smatra da prigovor Vlade mora odbiti. Nadalje, Sud primjećuje da prigovor podnositeljice zahtjeva nije očigledno neosnovan u smislu članka 35. stavka 3. točke (a) Konvencije i da nije nedopušten po bilo kojoj drugoj osnovi. Stoga se mora proglasiti dopuštenim.

B. Osnovanost

1. Podnesci stranaka

(a) Podnesci podnositeljice

30. Podnositeljica zahtjeva tvrdila je da tijekom predmetnog postupka nacionalni sudovi nisu utvrdili sve bitne okolnosti o njezinom osobnom stanju i da su je djelomično lišili poslovne sposobnosti bez davanja odgovarajućih razloga. Naglasila je da se rješenje suda temeljilo isključivo na psihijatrijskom nalazu i mišljenju koje su sastavila dva psihijatra, od kojih je jedan razgovarao s podnositeljicom trideset minuta, dok je drugi nije niti upoznao. Nadalje, psihijatri nisu imali saznanja o načinu na koji je ona trošila svoj novac ili upravljala svojom imovinom. Imala je povremeno problematičan odnos sa sinom zato što je trošio njezin novac za svoje potrebe tijekom njezine hospitalizacije umjesto da plati račune za nju. Dodatno, on se uselio u njezin stan sa svojom djevojkom i njezinom kćeri i zato je htio da se podnositeljica zahtjeva iseli iz stana i smjesti u dom. Stoga je ona s uspjehom zatražila da ih se iseli iz njezinog stana. Također je promijenila banku i njezin sin više nije bio ovlašten koristiti njezinu kreditnu karticu. Sud koji je vodio postupak imao je priliku ustanoviti da je s podnositeljicom moguća normalna komunikacija i da živi u urednom stanu. Centar nije dokazao da je podnositeljici potrebno djelomično oduzeti poslovnu sposobnost. Samo je vještak za računovodstvo mogao utvrditi činjenice o njezinim dugovima. Isto je tako naglasila da je u potpunosti nejasno koja prava i interese drugih može ugroziti.

(b) Očitovanje Vlade

31. Vlada je prihvatila da rješenje kojim je podnositeljica zahtjeva djelomično lišena svoje poslovne sposobnosti predstavlja miješanje u njezino pravo na poštivanje privatnog života na temelju članka 8. Konvencije. Međutim, Vlada smatra da je miješanje bilo zakonito, imalo je legitiman cilj i bilo je razmjerno. Pravni temelj miješanja bio je članak 159. Obiteljskog zakona. Predmetno rješenje usvojeno je radi zaštite podnositeljice zahtjeva stoga što je bilo utvrđeno da ona nije mogla paziti na svoja prava i interese u pogledu raspolaganja imovinom i donošenja odluka o svom liječenju. Podnositeljica zahtjeva skupila je dug u iznosu od 40.000 HRK, dok je njezina mjesečna mirovina iznosila 3.950 HRK.

32. Podnositeljica zahtjeva imala je mogućnost iznijeti svoja stajališta tijekom postupka i sva njezina procesna prava su poštovana. Činjenično stanje predmeta pokazuje da podnositeljica nije plaćala svoje račune što je dovelo do prekida opskrbe strujom i vodom za podnositeljčin stan. Isto je tako postojao rizik od prisilnog iseljenja podnositeljice iz stana zato što nije plaćala mjesečne rate za kupnju stana.

33. Psihijatrijski nalaz i mišljenje je napisan na temelju liječničkog kartona podnositeljice u kojem stoji da je podnositeljica zahtjeva od djetinjstva bolovala od raznih bolesti i da je liječena zbog krvarenja u mozgu i meningoencefalitisa. Tijekom ispitivanja koje je provodio psihijatar

podnositeljica zahtjeva je netočno izjavila da ju je on operirao, da su se njezini dugovi odnosili na troškove njene hospitalizacije (dok je u stvarnosti zdravstveno osiguranje pokrilo sve troškove liječenja) i da je bila operirana 2002. (a operacija je bila 2008.).

(c) Umješač

34. Projekt PERSON i Europska organizacija za duševno zdravlje, oslanjajući se na sudsku praksu Suda, očitovanje Povjerenika za ljudska prava Vijeća Europe i Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom, ustvrdili su da je postupak lišenja poslovne sposobnosti neopravdana invazija u privatni život osobe i da vlasti prvo trebaju razmotriti manje ograničavajuće mjere. Povjerenik za ljudska prava prepoznao je lišenje poslovne sposobnosti kao područje povezano s prisilnim stavljanjem u instituciju što je od iznimne važnosti za postojeći predmet zato što je podnositeljica zahtjeva lišena svog prava da donosi samostalne odluke o vlastitom liječenju. Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom Ujedinjenih naroda treba razumjeti kao zahtjev da države zamijene zamjensko donošenje odluka podržanim donošenjem odluka u ostvarivanju poslovne sposobnosti. Niz specijaliziranih sredstava potpore za ostvarivanje vlastite poslovne sposobnosti koja su razvijena diljem svijeta dokazano su uspješna u pomaganju ljudima s mentalnim invaliditetom. Umješači su kritizirali odluke kojima se osobe lišava njihove poslovne sposobnosti a koje se temelje isključivo na dokazima vještaka, tvrdeći da takva praksa omogućava znatnu proizvoljnost.

2. Ocjena Suda

(a) Opća načela

35. Sud ponavlja da lišenje poslovne sposobnosti može prerasti u miješanje u privatni život osobe (vidi *Shtukaturov protiv Rusije*, br. 44009/05, stavak 83., ECHR 2008 i *Lashin protiv Rusije*, br. 33117/02, stavak 77., 22. siječnja 2013.). To je tako i kad je osoba samo dijelom lišena poslovne sposobnosti (usporediti s predmetom *Berková protiv Slovačke*, br. 67149/01, stavak 164., 24. ožujka 2009., i *Salontaji-Drobnjak protiv Srbije*, br. 36500/05, stavak 144., 13. listopada 2009.).

36. Sud dalje ponavlja da, iako članak 8. Konvencije ne sadrži izričite postupovne zahtjeve „postupak donošenja odluka sadržan u mjerama miješanja mora biti pošten i kao takav osigurati dužno poštivanje interesa zaštićenih člankom 8.“ (vidi *Görgülü protiv Njemačke*, br. 74969/01, stavak 52., 26. veljače 2004.). Sud treba uzeti u obzir jesu li, u svjetlu predmeta u cjelini, razlozi koji su navedeni kao opravdanje za poduzete mjere „mjerodavni i dostatni“ i je li proces donošenja odluka omogućio dužno poštivanje prava podnositeljice zahtjeva, u skladu s člankom 8. Konvencije. Potrebno je uzeti u obzir da nacionalne vlasti imaju prednost izravnog kontakta s dotičnim osobama. Iz toga slijedi da zadaća Suda nije da bude zamjena za domaće vlasti pri obavljanju njihovih zadaća vezanih za oduzimanje poslovne sposobnosti, nego je njegova zadaća ocijeniti, u svjetlu Konvencije, odluke donesene od strane tih vlasti u okviru njihovih ovlasti (vidi, *mutatis mutandis*, *T.P. i K.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], br. 28945/95, stavak 71., ECHR 2001-V; *Sahin protiv Njemačke* [VV], br. 30943/96, stavak 64., ECHR 2003-VIII; *Sommerfeld protiv Njemačke* [VV], br. 31871/96, stavak 62., ECHR 2003-VIII (izvaci); *Görgülü*, prethodno navedeno, stavak 41., i *Wildgruber protiv Njemačke* (odluka), br. 32817/02, 16. listopada 2006.).

37. Sloboda procjene koju trebaju imati nadležne nacionalne vlasti ovisi o prirodi pitanja i važnosti interesa koji se procjenjuje. Stoga doseg slobode procjene države ovisi o kvaliteti postupka donošenja odluka. Ako je postupak ozbiljno manjkav u bilo kojem pogledu, zaključci domaćih vlasti podložniji su kritici (vidi *mutatis mutandis*, *Sahin protiv Njemačke*, br. 30943/96, stavak 46. et seq., 11. listopada 2001. i *Salontaji-Drobnjak*, prethodno navedeno, stavak 143.). U

vezi s tim, Sud želi istaknuti da se traži strogi nadzor u slučajevima u kojima mjere imaju takav štetan učinak na osobnu samostalnost osobe, kao što je lišenje poslovne sposobnosti.

(b) Primjena navedenih načela na ovaj predmet

38. S obzirom na posebne okolnosti ovog predmeta, Sud primjećuje da su nacionalni sudovi djelomično lišili podnositeljicu poslovne sposobnosti, zabranjujući joj da raspolaže svojim novcem i drugom imovinom te da samostalno donosi odluke koje se odnose na njezino liječenje. Mišljenje je Suda da je lišenje poslovne sposobnosti osobe, čak i djelomično, iznimno ozbiljna mjera koju treba koristiti samo u iznimnim okolnostima (vidi *mutatis mutandis*, *X i Y protiv Hrvatske*, br. 5193/09, stavak 91., 3. studenog 2011.). Imajući u vidu iznimnu važnost posljedica takve mjere za privatni život podnositeljice zahtjeva, Sud smatra da je bilo nužno potrebno pažljivo ispitivanje svih važnih čimbenika od strane sudova koji su se bavili ovim predmetom, radi osiguranja poštivanja zahtjeva iz članka 8. Konvencije.

39. U tom smislu, Sud također ponavlja da postupci pred sudovima moraju biti u skladu s vladavinom prava, što se može identificirati s pravilnim odvijanjem sudskih postupaka, jer bi u nedostatku bilo kakve obveze sudbene vlasti da obrazloži svoje odluke, pravo koje je zajamčeno Konvencijom bilo prividno i teoretsko. Bez traženja detaljnih odgovora na svaku tvrdnju iznesenu pred sudom, ova obveza ipak podrazumijeva pravo stranke u postupaku da njezini bitni progovori budu pažljivo razmotreni od strane suda (vidi *mutatis mutandis*, *Ruiz Torija protiv Španjolske*, 9. prosinca 1994., stavak 29., serija A br. 303-A; *Hiro Balani protiv Španjolske*, 9. prosinca 1994., stavak 27., serija A br. 303-B i *Novoseletskiy protiv Ukrajine*, br. 47148/99, stavak 111., ECHR 2005-II (izvaci)).

40. Sud primjećuje da se odluka o podnositeljčinom djelomičnom lišenju poslovne sposobnosti u odlučujućem dijelu temeljila na nalazu i mišljenju koje su izradila dva psihijatra. Sud je svjestan važnosti medicinskih nalaza i mišljenja koji se odnose na osobe koje pate od oštećenja mentalnih sposobnosti te se slaže da svaka odluka kojom se odlučuje o mentalnom zdravlju mora biti potkrijepljena relevantnom medicinskom dokumentacijom. Međutim, sudac je, a ne liječnik, taj koji treba ocijeniti sve relevantne činjenice koji se odnose na određenu osobu, te njezine ili njegove osobne okolnosti. Dužnost je suca koji vodi postupak da odluči je li potrebna takva krajnja mjera ili bi i blaža mjera bila dovoljna. Kad je riječ o tako važnom interesu za privatni život pojedinca, sudac mora pažljivo uravnotežiti sve relevantne čimbenike, u svrhu procjene razmjernosti mjere koju određuje. Nužna postupovna jamstva zahtjevaju da svaki rizik od proizvoljnog odlučivanja bude sveden na minimum (vidi *X i Y protiv Hrvatske*, prethodno navedeno, stavak 85.).

41. Što se tiče razloga koje su nacionalne vlasti navele za lišenje poslovne sposobnosti podnositeljice zahtjeva, nacionalni sud se oslonio na dva ključna čimbenika – bolest podnositeljice zahtjeva i navode da je imala znatne dugove koji su je doveli u ranjivu poziciju i koji su mogli dovesti do gubitka stana.

42. Što se tiče zdravstvenih problema podnositeljice zahtjeva, Sud primjećuje da u spisima predmeta ne postoje nikakve naznake da se podnositeljica zahtjeva nije brinula o svom zdravlju. Nacionalni sudovi nisu naveli nikakve razloge u tom pogledu. Nadalje, Općinski sud nikada nije niti pokušao saslušati liječnika koji je redovito primao podnositeljicu zahtjeva, poput njezinog liječnika opće prakse.

43. Što se tiče financijskog stanja podnositeljice zahtjeva, nacionalne vlasti nisu utvrdile sve relevantne činjenice radi razjašnjenja točnih okolnosti u kojima je podnositeljica stekla dugove. Općinski sud nikada nije niti pokušao ustanoviti točno razdoblje u kojem računi nisu bili plaćeni ili saslušati sina podnositeljice zahtjeva za kojeg je podnositeljica tvrdila da je potrošio njezin novac dok je bila hospitalizirana. Dok je žalbeni sud naveo iznose dugova i datume računa, on također nije ustanovio točno razdoblje na koje se navedeni dugovi odnose (vidjeti iznad odjeljak 18.).

Stoga je ključno pitanje o tome je li podnositeljica zahtjeva odgovorna za nastajanje dugova ostalo neodgovoreno.

44. Čak i kada nacionalne vlasti s traženim stupnjem sigurnosti utvrde da je osoba imala poteškoće u plaćanju svojih računa, lišenje poslovne sposobnosti, čak i djelomično, treba biti posljednja mjera koja se primjenjuje samo kad nacionalne vlasti, nakon pažljivog razmatranja mogućih alternativa, zaključe da niti jedna druga, manje ograničavajuća mjera, nije svrsishodna ili da kad su druge, manje ograničavajuće mjere neuspješno pokušane. Međutim, ne postoji nikakva naznaka da je bilo koja od takvih opcija razmatrana u ovom predmetu.

45. Glede zastupanja podnositeljice u tom postupku, Sud primjećuje da je jedna zaposlenica Centra imenovana podnositeljčinom posebnom skrbnicom (vidjeti prethodni odjeljak 10.). Međutim, s obzirom da je sam Centar pokrenuo postupak lišenja poslovne sposobnosti podnositeljice zahtjeva, imenovanje zaposlenice Centra posebnom skrbnicom podnositeljice dovelo ju zaposlenicu u sukob lojalnosti između njezinog poslodavca i podnositeljice zahtjeva kao njezine štićenice. U ovom predmetu skrbnica je dala puni pristanak na zahtjev za djelomičnim lišenjem poslovne sposobnosti podnositeljice zahtjeva i nije podnijela nikakve podneske glede dokaza koje bi trebalo izvesti. Bez obzira na činjenicu da je podnositeljica angažirala odvjetnika o vlastitom trošku (vidjeti prethodni odjeljak 10.), ne može se ne primijetiti da nacionalno pravo ne predviđa obvezatno zastupanje dotične osobe po neovisnom odvjetniku, usprkos vrlo ozbiljnoj naravi pitanja o kojima je riječ i mogućih posljedica tog postupka (vidi *M.S. protiv Hrvatske*, br. 36337/10, stavak 104., 25. travnja 2013.). Nadalje, Sud ponavlja da u predmetima osoba s mentalnim invaliditetom države imaju obvezu osigurati neovisno zastupanje tih osoba, omogućavajući da njihovi konvencijski prigovori budu razmotreni pred sudom ili drugim neovisnim tijelom (vidi *Centar za pravne resurse za Valentina Câmpeanua protiv Rumunjske* [VV], br. 47848/08, stavak 161., 17. srpnja 2014.).

(c) Zaključak

46. Sud stoga zaključuje da nacionalni sudovi u postupku djelomičnog lišenja poslovne sposobnosti podnositeljice zahtjeva nisu postupali na način za koji bi se moglo reći da je u skladu s jamstvima članka 8. Konvencije. Stoga je došlo do povrede te odredbe.

II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 6. STAVKA 1. KONVENCIJE

47. Podnositeljica zahtjeva prigovarala je načinu na koji je proveden postupak u kojem je lišena poslovne sposobnosti. Pozvala se na članak 6. stavak 1. Konvencije koji glasi kako slijedi:

„Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi... svatko ima pravo da ... sud... pravično ispita njegov slučaj.“

48. Vlada je osporila tu tvrdnju.

49. Sud primjećuje da je navedeni prigovor povezan s prigovorom koji je prethodno razmotren i stoga se isto tako mora proglasiti dopuštenim.

50. Imajući u vidu zaključke u vezi s člankom 8. Konvencije, Sud smatra da nije potrebno razmotriti je li, u ovom slučaju, došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije.

III. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

51. Članak 41. Konvencije navodi:

„Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci.”

A. Naknada štete

52. Podnositeljica zahtjeva potraživala je 10.000,00 eura (EUR) na ime naknade nematerijalne štete.

53. Vlada tvrdi da je zatraženi zahtjev pretjeran, neosnovan i nepotkrijepljen.

54. Sud prihvaća da je podnositeljica zahtjeva morala pretrpjeti određenu nematerijalnu štetu kao rezultat pokretanja postupka za djelomičnim lišenjem njezine poslovne sposobnosti. Procjenjujući na pravičnoj osnovi, Sud podnositeljici zahtjeva dodjeljuje 7.500,00 eura (EUR) na ime naknade nematerijalne štete, uz sve poreze koji bi joj mogli biti obračunati na navedeni iznos.

B. Troškovi i izdatci

55. Podnositeljica zahtjeva također je potraživala 2.500,00 eura (EUR) za troškove i izdatke nastale pred domaćim sudovima i Sudom.

56. Vlada je ustvrdila da podnositeljica zahtjeva nije dokazala da su uistinu nastali troškovi njezinog zastupanja pred Sudom.

57. Prema sudskoj praksi Suda, podnositeljica zahtjeva ima pravo na naknadu troškova i izdataka samo u mjeri u kojoj je dokazano da su oni stvarno nastali i bili potrebni te da je njihov iznos razuman. Sud u ovom predmetu, uzevši u obzir dokumente u njegovu posjedu i prethodne kriterije, smatra razumnim dodijeliti iznos od 2.500,00 eura (EUR) koji pokriva troškove po svim osnovama.

C. Zatezna kamata

58. Sud smatra primjerenim da se zatezna kamata temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke uvećanoj za tri postotna boda.

IZ TIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

1. *Utvrđuje* da je zahtjev dopušten;
2. *Presuđuje* da je došlo do povrede članka 8. Konvencije;
3. *Presuđuje* da nije potrebno razmotriti prigovor na temelju članka 6. stavka 1. Konvencije;
4. *Presuđuje*
  - (a) da tužena država treba isplatiti podnositeljici zahtjeva, u roku od tri mjeseca od datuma kada presuda postane konačna u skladu s člankom 44. stavkom 2. Konvencije, sljedeće iznose koje je potrebno preračunati u hrvatske kune po tečajnoj stopi važećoj na dan namirenja:
    - (i) 7.500 EUR (sedam tisuća pet stotina eura), na ime naknade nematerijalne štete, uz sve poreze koji bi mogli biti obračunati;

- (ii) 2.500 EUR (dvije tisuće i pet stotina eura), na ime naknade troškova i izdataka, uz sve poreze koji bi mogli biti obračunati podnositeljici zahtjeva;
- (b) da se od proteka prethodno navedena tri mjeseca do namirenja plaća obična kamata koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećanoj za tri postotna boda.

5. *Odbija* preostali dio zahtjeva podnositelja za pravičnom naknadom.

Sastavljeno na engleskome jeziku i otpravljeno u pisanom obliku dana 18. rujna 2014. u skladu s pravilom 77. stavcima 2. i 3. Poslovnika suda.

Søren Nielsen
Tajnik

Isabelle Berro-Lefèvre
Predsjednica